

FILOSOFIJA

Valstybinio brandos egzamino II dalies užduotis
Pagrindinė sesija

2026 m. birželio 8 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

NURODYMAI

1. Gavę užduoties sąsiuvinį ir atsakymų lapą, patikrinkite, ar juose nėra aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
2. **Atsakymų lape įrašykite savo identifikavimo kodą, grupę ir vietą (eilės numerį protokole) ir pasirašykite.**
3. Per egzaminą galite rašyti juodai arba mėlynai rašančiu rašikliu, pieštuku, naudotis trintuku.
4. Atsakymus pirmiausia galite rašyti užduoties sąsiuvinyje, kuriame yra palikta vietos juodraščiui. Jei esate tikri dėl atsakymo, iš karto rašykite atsakymų lape. **Vertintojams bus pateikiamas tik atsakymų lapas!**
5. **Atsakymų lape** rašykite tik **juodai** arba **mėlynai** rašančiu rašikliu tvarkingai ir įskaitomai. Atsakymų lape nesinaudokite trintuku ir koregavimo priemonėmis.
6. Atsakymų lape atsakymus įrašykite tam skirtose vietose. Už ribų parašyti atsakymai nebus vertinami.
7. Saugokite atsakymų lapą (neįplėškite ir nesulamdykite). Sugadintuose lapuose įrašyti atsakymai nebus vertinami.
8. Atsakymų lape neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų identifikuoti darbo autorių.
9. Pasibaigus egzaminui, užduoties sąsiuvinį galite pasiimti.

Linkime sėkmės!

I DALIS

1 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Gi Deboro (Guy Debord) veikalo „Spektaklio visuomenė“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 1.1–1.5 užduotis.

Ištisas visuomenių, kuriose viešpatauja modernios gamybos sąlygos, gyvenimas pasireiškia kaip milžiniška spektaklių sankaupa. Tai, kas buvo išgyventa tiesiogiai, pasitraukė į atvaizdavimo sritį.

<...>

Spektaklis vienu metu pasirodo kaip pati visuomenė, kaip visuomenės dalis ir kaip *vienodinimo instrumentas*. <...>

Spektaklis – ne reginių visuma, o socialinis reginių skleidžiamas ryšys tarp asmenų.

<...>

Spektaklis savo visuma vienu metu yra ir gyvuojančios gamybos būdo rezultatas, ir jo projektas. Jis nesireiškia kaip joks realaus pasaulio, jo perkrautos dekoracijos priedas. Visomis savo atskiriomis formomis, įkūnijančiomis informaciją ar propagandą, reklamą ar betarpišką pramogų vartojimą, spektaklis sudaro šiuo metu visuomenėje viešpataujantį gyvenimo modelį.

<...>

Tikroviškai apverstame pasaulyje tiesa tampa melu.

<...>

Spektaklis – jau ta stadija, kada prekė *visiškai okupavo* visuomeninį gyvenimą. Matomas ne tik kad santykis su preke, bet vien jis ir tematomas: pasaulis, kurį matome, yra jo pasaulis.

1.1. Savais žodžiais paaiškinkite, ką ištraukoje reiškia spektaklio visuomenė.

Juodraštis

.....

.....

(1 taškas)

1.2. Paaiškinkite G. Deboro mintį: „Tikroviškai apverstame pasaulyje tiesa tampa melu.“ Pateikite **vieną** šią mintį iliustruojantį pavyzdį.

Juodraštis

Paaiškinimas

.....

Pavyzdys

.....

(2 taškai)

1.3. Suformuluokite **du** medijų filosofijos klausimus.

Juodraštis

1.
2.

(2 taškai)

1.4. Pateikite **vieną** šiuolaikinės medijos pavyzdį. Paaiškinkite, kaip ši medija prisideda prie spektaklio visuomenės formavimosi.

Juodraštis

Šiuolaikinė medija

Paaiškinimas

.....

(2 taškai)

1.5. Paaiškinkite, kaip pateiktame paveiksle vaizduojamas jame matomų žmonių santykis su pasauliu.

Juodraštis

.....

.....

.....

(1 taškas)

Davido Tenirso jaunesniojo (David Teniers) paveikslas „Erchercogas Leopoldas Vilhelmas savo paveikslų galerijoje Briuselyje“, 1651 m.

2 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Frydricho Nyčės (Friedrich Nietzsche) veikalo „Antikristas: prakeikimas krikščionybei“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 2.1–2.5 užduotis.

Dorybė privalo būti *mūsų* išradimas, *mūsų* asmeniškiausia savigny ir reikmė: bet kuria kita prasme ji tėra tik pavojus. Tai, ko nelemia mūsų gyvenimas, jam *kenkia*: dorybė tik iš pagarbos „dorybės“ sąvokai¹ <...> yra žalinga². „Dorybė“, „pareiga“, „gėris savaime“, beasmenio ir visuotinio pobūdžio gėris – proto chimeros, kuriomis pasireiškia nuosmukis, kraštutinis gyvenimo nusilpimas <...>. Niekas taip giliai, taip iš esmės negriauna kaip kiekviena „beasmenė“ pareiga <...>. O nelaikyti <...> kategorinio imperatyvo *pavojingu gyvybei*?.. <...> Kas naikina greičiau nei prievarta dirbti, mąstyti, jausti be jokios vidinės būtinybės, be giliai asmeninio pasirinkimo, be *malonumo*? Kaip „pareigos“ automatui?

2.1. Kodėl, pasak F. Nyčės, dorybė turi būti asmeninis žmogaus išradimas?

Juodraštis

.....

.....

(1 taškas)

2.2. Paaškindite, kaip šis paveikslas gali būti siejamas su ištraukoje pateiktomis F. Nyčės idėjomis.

Juodraštis

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Fransisko Gojos (Francisco Goya) paveikslas „Kolosas*“, 1812 m.

* Kolosas (gr. kolossos) – milžinas, gigantas.

(1 taškas)

¹ sąvoka – pojęcie – понятие – поняття

² žalinga – szkodliwa – губительная – шкідлива

- 2.3. Senovės graikų mitologijoje Chimera – tai būtybė, vaizduojama su liūto galva, ožio liemeniu ir gyvatės galva pasibaigiančia uodega. Žodį „chimera“ galima vartoti metaforiškai, būtent tokią prasmę ištraukoje šiam žodžiui suteikia F. Nyčė. Paaiškinkite, kodėl F. Nyčė etines sąvokas *dorybė*, *pareiga* ir *gėris savaimė* vadina proto chimeromis.

Juodraštis

.....

.....

.....

(1 taškas)

- 2.4. Įvardykite filosofą, kurio etikos teorija kritikuojama ištraukoje. Paaiškinkite, kodėl F. Nyčė kritikuoja šią teoriją.

Juodraštis

Filosofas Paaiškinimas

.....

.....

(2 taškai)

- 2.5. Ištraukoje F. Nyčė ne tik kritikuoja iki tol buvusias moralės nuostatas, bet ir skatina permąstyti vertybes. Vėlesniame jo veikale įvesta antžmogio (vok. *Übermensch*) idėja tęsia šią kryptį ir apibūdina idealų žmogų, kuris pats kuria savo vertybes. Paaiškinkite, kodėl F. Nyčės antžmogio idėja gali būti laikoma pavojinga. Pateikite istorinį arba politinį pavyzdį.

Juodraštis

Paaiškinimas

.....

Pavyzdys

.....

(2 taškai)

3 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Artūro Šopenhauerio (Arthur Schopenhauer) veikalo „Pasaulis kaip valia ir vaizdinys“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 3.1–3.5 užduotis.

„Pasaulis yra mano vaizdinys“ – štai tiesa, kuri galioja kiekvienai gyvai ir pažįstančiai būtybei, nors tik žmogus gali ją perkelti į reflektuojančią, abstrahuojančią sąmonę; <...> Tada jam pasidaro aišku ir tikra, kad jis nepažįsta nei saulės, nei žemės, o pažįsta tik akį, kuri mato saulę, ranką, kuri junta žemę <...>. Visa, kas tik priklauso ar gali priklausyti pasauliui, neišvengiamai pasmerkta priklausyti nuo subjekto ir egzistuoja subjektui. Pasaulis yra vaizdinys.

<...>

Taigi šioje pirmojoje knygoje mes apžvelgiame pasaulį tik iš tos pusės, tik tiek, kiek jis yra vaizdinys. <...> Tačiau tokio požiūrio vienpusiškumą atvers kita knyga, teigdama tiesą, kuri nėra tokia pat tiesiogiai akivaizdi, kaip toji, kuri čia yra mūsų išeities taškas ir prie kurios gali atvesti tik gilesnis tyrinėjimas, sunkesnis abstrahavimas, skirtybių atskyra ir tapatybių jungtis; taigi teigdama tiesą, kuri yra labai rimta ir kiekvienam turi sukelti jei ne baimę, tai abejonę, tiesą, kad ir jis gali ir privalo pasakyti: „Pasaulis yra mano valia.“

<...>

Tai, nuo ko čia abstrahuojamasi, <...> kiekvienam visada yra tik *valia*, kuri tik viena sudaro kitą pasaulio pusę, nes pasaulis, viena vertus, yra vien tik *vaizdinys*, o kita vertus, – vien tik *valia*.

3.1. Ištraukoje A. Šopenhaueris skiria dvi pasaulio puses. Paaiškinkite, kas yra pasaulis kaip valia ir pasaulis kaip vaizdinys.

Juodraštis

Pasaulis kaip valia

.....

Pasaulis kaip vaizdinys

.....

.....

(2 taškai)

3.2. Kodėl, pasak A. Šopenhauerio, pasaulis kaip valia turi sukelti baimę ar abejonę?

Juodraštis

.....

.....

(1 taškas)

- 3.3. Ištraukoje A. Šopenhaueris svarsto mintį, kad pasaulį galime mąstyti tik kaip vaizdinį. Įvardykite priešingą **filosofinę poziciją** ir ją apibūdinkite.

Juodraštis

Filosofinė pozicija Apibūdinimas

.....
.....

(2 taškai)

- 3.4. A. Šopenhauerio filosofija buvo kritiška tuometėms idealizmo idėjoms. Kuris Antikos filosofas yra laikomas idealizmo kaip filosofijos krypties pradininku?

Juodraštis

.....

(1 taškas)

- 3.5. Filosofas F. Nyčė yra nurodęs A. Šopenhauerį kaip vieną jam svarbiausių mąstytojų. Argumentuotai atsakykite, kokia A. Šopenhauerio idėja galėjo būti reikšminga F. Nyčės filosofijai.

Juodraštis

.....
.....
.....

(1 taškas)

4 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Emanuelio Levino (Emmanuel Lèvinas) veikalo „Etika ir begalybė“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 4.1–4.5 užduotis.

Veidas yra reikšmė, reikšmė be konteksto. Tuo noriu pasakyti, kad kitas asmuo dėl savo veido tiesumo nėra personažas kontekste. Paprastai esame „personažai“: Sorbonos profesorius, valstybės tarybos viceprezidentas, tokio ir tokio sūnus, paso įrašai, nešiosena, elgsena. Kiekviena reikšmė įprastine šio žodžio prasme siejasi su tokiu kontekstu: dalyko prasmė priklauso nuo jo santykio su kitu dalyku. Čia, priešingai, veidas yra prasmė tik dėl jos pačios. Tu – tai tu. Šia prasme galima pasakyti, kad veidas nėra „regimas“. Jis yra tai, kas negali tapti turiniu, kurį aprėptų mūsų mąstymas, jis yra neaprepiamas, jis veda mus anapus.

4.1. Kuriai XX a. susiformavusiai filosofijos krypti gali būti priskiriamas E. Levinas?

Juodraštis

.....

(1 taškas)

4.2. Įvardykite **dvi** išskirtinai E. Levino filosofijai būdingas sąvokas.

Juodraštis

1. 2.

(2 taškai)

4.3. Savais žodžiais paaiškinkite, kaip suprantate teiginį „veidas yra prasmė tik dėl jos pačios“.

Juodraštis

.....
.....

(1 taškas)

4.4. Paaiškinkite, kodėl žmogui, būnant personažu, sunkiau sukurti autentišką santykį su kitu.

Juodraštis

.....
.....

(1 taškas)

4.5. Pateikite pavyzdį, iliustruojantį, kaip šiuolaikinės medijos keičia žmogaus gebėjimą matyti kitą kaip „Tu – tai tu“.

Juodraštis

.....
.....

(1 taškas)

5 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Edmundo Huserlio (Edmund Husserl) veikalo „Karteziškosios meditacijos: įvadas į fenomenologiją“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 5.1–5.5 užduotis.

Žinoma, transcendentalinio ego egzistavimas pažintiniu požiūriu man yra pirmesnis už bet kokį objektyvų egzistavimą: tam tikra prasme šis ego yra pamatas ir pagrindas (*Grund und Boden*), į kurį remdamasis skleidžiasi bet koks pažinimas³. Tačiau ar tas pirmumas reiškia, kad transcendentalinio ego egzistavimas yra bet kokio objektyvaus pažinimo pažintinis pagrindas ir įprasta šio žodžio prasme? Klausime ne todėl, kad ketiname atmesti didžiąją Descartes'o idėją – bandymą transcendentaliniame subjektyvume ieškoti bet kokio mokslo giliausio pagrindimo⁴ ir net paties objektyvaus pasaulio pagrindimo. <...> [F]enomenologinis *ἐποχή** (man, medituojančiam filosofui) atskleidžia tam tikrą visiškai naują, į begalybę nusitęsiančią patyrimo sferą – naujos rūšies, transcendentalinio patyrimo sferą.

* *Epoche*

5.1. E. Huserlis pateiktoje ištraukoje pasitelkia terminą *epoche*, reiškiantį metodologinį suskliaudimą. Paaiškinkite, kas yra suskliaudžiama šiuo veiksmu.

Juodraštis

(1 taškas)

5.2. Pateiktoje ištraukoje E. Huserlis kalba apie transcendentalinį ego – sąvoką, kurią perėmė iš Imanuelio Kanto (Immanuel Kant). Kokias **dvi** transcendentalines juslinio⁵ patyrimo sąlygas išskyrė I. Kantas?

Juodraštis

1. 2.

(2 taškai)

5.3. Savais žodžiais paaiškinkite, kokią didžiąją Renė Dekarto (René Descartes) idėją svarsto E. Huserlis pateiktoje ištraukoje.

Juodraštis

(1 taškas)

³ pažinimas – wiedza – познание – пізнання

⁴ pagrindimas – uzasadnienie – обоснование – обґрунтування

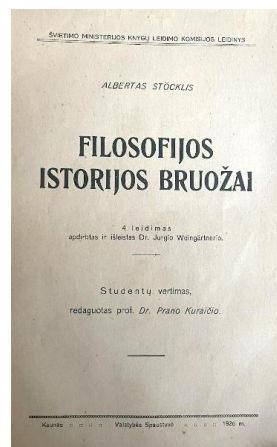
⁵ juslinis – sensoryczny – чувственный – чуттєвий

- 5.4. Lygiai prieš šimtą metų buvo išleistas pirmasis filosofijos istorijos leidinys lietuvių kalba. Jame apie E. Huserlio filosofiją rašoma taip: „Esmės mokslas yra aprioriškas <...>.“ Paaiškinkite sąvoką *a priori*.

Juodraštis

A priori

.....

(1 taškas)

- 5.5. E. Huserlis yra fenomenologinės filosofijos krypties atstovas. Įvardykite dar vieną šiai kryptiai priklausančią filosofą.

Juodraštis

.....

(1 taškas)

6 struktūrinis klausimas. Perskaitykite Karlo Markso (Karl Marx) veikalo „Dėl Hėgelio teisės filosofijos kritikos“ ištrauką. Remdamiesi ištrauka ir žiniomis, atlikite 6.1–6.5 užduotis.

Todėl savitą vaidmenį čia atlieka *neigimas*, kuris apima panaikinimą ir išlaikymą, patvirtinimą.

Pavyzdžiui, Hėgelio teisės filosofijoje paneigta *privatinė teisė = moralei*, paneigta moralė = *šeimai*, paneigta šeima = *civilinei visuomenei*, paneigta civilinė visuomenė prilygsta *valstybei*, paneigta valstybė = *pasaulio istorijai*. *Tikrovėje* ir toliau egzistuoja privatinė teisė, moralė, šeima, civilinė visuomenė, valstybė ir t. t., tik visa tai yra tapę *momentais, judėjimo momentais* – žmonių realiųjų ir esaties formomis, kurios nesireiškia izoliuotai, kurios viena kitą panaikina ir sukuria ir t. t.

<...> Tai šis mąstomas paneigimas, kuris savo objektą iš tikrųjų palieka nepalietą, mano, kad jį tikrai yra įveikęs; kita vertus, kadangi objektas mąstymui yra tapęs tik minčių momentu, tai jis jam taip pat iš tikrųjų yra jo paties, savimonės, abstrakcijos patvirtinimas.

6.1. Paaiškinkite, kokį vaidmenį Georgo Vilhelmo Frydricho Hėgelio (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) filosofijoje atlieka neigimas.

Juodraštis

.....

(1 taškas)

6.2. Paaiškinkite, kodėl K. Marksas kritikuoja G. V. F. Hėgelio dialektinį metodą.

Juodraštis

.....

(1 taškas)

6.3. K. Marksas yra materialistinės filosofijos atstovas. Paaiškinkite materializmo sąvoką. Įvardykite filosofijos kryptį, kuriai priešinamas materializmas.

Juodraštis

Materializmas

.....

Priešybė

(2 taškai)

- 6.4.** Paaiškinkite, kaip pateiktoje ištraukoje nagrinėjamas mąstymo būdas gali prisidėti prie ideologijos formavimosi.

Juodraštis

.....
.....

(1 taškas)

- 6.5.** K. Markso filosofija remiasi G. V. F. Hėgelio idėjomis, tačiau sakoma, kad K. Marksas jas apvertė aukštyn kojomis. Paaiškinkite, kaip suprantate šią mintį.

Juodraštis

.....
.....

(1 taškas)

II DALIS

Remdamiesi A, B ir C šaltiniais, parašykite filosofinę esė tema

„Veiksmai bei poelgiai <...> niekada nepalikų jokio pėdsako nepadedami atminties“.

Hana Arent (Hannah Arendt)

A šaltinis. Iš Aristotelio veikalo „Poetika“

Taigi iš to, kas pasakyta, aišku, kad tikrasis poeto* uždavinys – papasakoti ne apie tai, kas įvyko iš tikrųjų, bet apie tai, kas galėtų įvykti ir kas yra galima pagal tikimybę ar būtinybę. Istorikas ir poetas skiriasi ne tuo, kad vienas iš jų rašo eilėmis, o kitas proza. Juk jei Herodoto veikalus kas nors išdėstytų eilėmis, jie vis tiek būtų istoriniai veikalai, nesvarbu, ar eiliuoti, ar neeiliuoti. Skirtumas tas, kad pirmasis pasakoja apie įvykius, kurie tikrai buvo, o antrasis apie įvykius, kurie galėtų būti. Todėl poezija yra filosofiškesnė ir kilnesnė už istoriją, nes ji labiau atskleidžia bendruosius dėsningumus, o istorija – pavienius įvykius.

* Poetas (gr. *poiesis* – kūrimas) – kūrėjas, o ne tik eiliuotos poezijos autorius.

B šaltinis. Iš Frydricho Nyčės veikalo „Apie istorijos naudą ir žalą gyvenimui“

Tad kuo gi šiuolaikiniam žmogui yra naudingas monumentalusis* požiūris į praeitį, kokia nauda turėti reikalą su klasika ir senovės laikų retenybėmis? Iš viso to šiuolaikinis žmogus pasimoko, jog kadaise buvusi didybė buvo bent kartą įmanoma, tad galimas daiktas, kad ji taps įmanoma dar kartą; jis drąsiau žengia savo keliu, nes abejonė, apninkanti jį silpnumo akimirkomis – esą jis siekias neįmanomo dalyko – yra išsklaidyta. <...>

Kol istorijos rašymo siela bus tos didžiosios *paskatos* <...>, kurių iš jos sėmsis galios žmogus, kol praeitis bus vaizduojama kaip pavyzdys, kuriuo dera ir įmanoma sekti, ir kaip tai, ką galima pakartoti, tol esama realios grėsmės, kad istorija bus iškraipoma, pagražinama ir beveik nebesiskirs nuo laisvos kūrybos <...>.

* Monumentalus – didelio masto; iškilus, ypatingos reikšmės, pabrėžiantis didybę bei istorinę ar kultūrinę svarbą.

C šaltinis. Jano Mateikos (Jan Matejko) paveikslas „Žalgirio mūšis“, 1878 m.

(20 taškų)

Šaltiniai

- Guy Debord, *Spektaklio visuomenė*, vertė Dainius Gintalas, Vilnius: Kitos knygos, 2006.
- Friedrich Nietzsche, *Antikristas: prakeikimas krikščionybei*, vertė Linas Rybelis, Vilnius: Apostrofa, 2009.
- Arthur Schopenhauer, *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys*, vertė Arvydas Šliogeris, Vilnius: Margi raštai, 2012.
- Emmanuel Levinas, *Etika ir begalybė*, vertė Arūnas Sverdiolas, Vilnius: Baltos lankos, 1994.
- Edmund Husserl, *Karteziškosios meditacijos: įvadas į fenomenologiją*, vertė Tomas Sodeika, Vilnius: Aidai, 2005.
- Karlas Marksas, „Dėl Hėgelio teisės filosofijos kritikos“, *Ankstyvieji filosofijos raštai*, vertė Elena Zambacevičiūtė, Vilnius: Mintis, 1986.
- Hannah Arendt, *Tarp praeities ir ateities*, vertė Arvydas Šliogeris, Vilnius: Aidai, 1995.
- Aristotelis, „Poetika“, *Rinktinė*, sudarė Antanas Rybelis, vertė Jonas Dumčius, Marcelinas Ročka, Vosylius Sezemanas, Vilnius: Margi raštai, 2020.
- Friedrich Nietzsche, *Apie istorijos naudą ir žalą gyvenimui*, vertė Tomas Sodeika, Apostrofa: Vilnius, 2022.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Archduke_Leopold_Wilhelm_in_his_Painting_Gallery_in_Brussels
- [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Colossus_\(painting\)#/media/File:El_coloso.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Colossus_(painting)#/media/File:El_coloso.jpg)
- [https://lt.wikipedia.org/wiki/Žalgirio_mūšis_\(paveikslas\)#/media/Vaizdas:Jan_Matejko,_Bitwa_pod_Grunwaldem.jpg](https://lt.wikipedia.org/wiki/Žalgirio_mūšis_(paveikslas)#/media/Vaizdas:Jan_Matejko,_Bitwa_pod_Grunwaldem.jpg)